

ראש השנה

בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קדש.

איתא במס' ראש השנה, מפני מה נאמר כאן שבתון זכרון תרועה, ואילו בפרשת פינחס לא נזכר שבתון רק יום תרועה. אלא שכאן מדובר ביום טוב שחל בשבת ובפינחס מיירי ביום טוב שחל בחול. ויש להבין מדוע מדובר כאן ביום טוב שחל בשבת שאינו אלא במיעוט השנים. וגם צריך להבין למה נקרא כאן ראש השנה זכרון תרועה ובפרשת פינחס נקרא יום תרועה.

והנה, איתא במס' שבת, שבשנה שיצאו ישראל ממצרים היה ר"ח ניסן ביום חמישי, וא' דפסח יצא ביום חמישי. א"כ לפי הסימן א"ת ב"ש ג"ר, ראש השנה הוא ביום שחל ג' דפסח, דהיינו שבת. וגם מה שאמר המדרש שמשה רבינו ירד ביום הכיפורים שחל ביום ב', א"כ ראש השנה יצא בשבת. והנה, הרמב"ן אמר שכל הפרשיות שבחומש ויקרא נאמרו בסיני קודם חטא העגל ולצורך שעה, ואלו שבספר במדבר נאמרו לדורות.

ולפ"ז מיושב, שכאן מדובר על שנה ראשונה שיצאו ישראל ממצרים, שאז היה ראש השנה בשבת, וממילא נקט לשון שבתון, משא"כ בפרשת פינחס שהוא לדורות נאמר כפי מה שהוא ברוב שנים, דהיינו יו"ט שחל בחול. וגם מיושב הלשון זכרון תרועה, משום שאסור לתקוע בראש השנה שחל בשבת, וממילא כתיב זכרון תרועה, משא"כ בפרשת פינחס שהוא לדורות נאמר כפי מה שהוא ברוב שנים, דהיינו יו"ט שחל בחול, ולכן כתיב יום תרועה

(פנינים משלחן גבוה)

איתא במס' ראש השנה, כל שנה שאין תוקעין בתחילתה מריעין לה בסופה. ופירש הבה"ג דהא דלא היה תוקעין לאו משום דנפל ראש השנה בשבת, אלא משום דאתיליד אונסא. ויש לעיין דהא אונס רחמנא פטריה, וא"כ למה בוכה בסוף השנה.

ואפשר לומר כי אין התקיעה מצות עשה כמו כל המצוות שיענש אם אינו מקיימו, ואונס רחמנא פטריה. רק הוא כמו רפואה לחולה, ואם באונס החולה לא יקח הרפואה לא יהיה נתרפא הגם שהיה באונס. כמ"כ תקיעת שופר שהוא חלק מהרפואה של תשובה, ואם לא תקע אפילו באונס עדיין לא נתרפא, וממילא מריעין בסוף השנה. אבל לכאורה קשה, דאם כן גם בשבת שאין אנו תוקעין יהא כל אדם מריע בסוף השנה משום שלא לקח הרפואה.

והנה, אחד מהטעמים שתוקעין בשופר של איל הוא כדי להזכיר זכות העקידה, שאברהם ויצחק מוסר נפשם להקב"ה, ובזכות זה תתנהג עמנו בחסד וברחמים. והנה, הטעם שאנו שובתים בשבת הוא שהוא יום מיוחד ומוקדש בין ה' ובין בני ישראל, והוא לקדש שמו יתברך, וממילא בשביל כבוד השבת וכבוד הקב"ה אין אנו לוקחים הרפואה דהיינו תקיעת שופר. וכיון שכן הרי זה גופא הטעם שאין אנו תוקעין בראש השנה שחל בשבת, דהוי עקידה רוחנית ומועיל לרצות אותנו לפני הקב"ה, שיש רפואה שאנו צריכין ובשביל כבוד השבת אין אנו לוקחים אותה, ובזכות זה יהא הקב"ה תתנהג עמנו בחסד וברחמים.

יש מחלוקת בעיקר מצות תקיעת שופר אי יסודה רק השמיעה או דהתקיעה הוא ג"כ חלק מהמצוה.

והנה, הרמב"ם פ"א מהל' שופר אמר, מצות עשה של תורה לשמוע תריעת השופר בראש השנה שנאמר יום תרועה יהיה לכם. מדיוק מלשונו שהמצוה הוא לשמוע לבד. ובתשובותיו אמר להדיא שהמצוה אינו התקיעה רק השמיעה.

והאחרונים תמה על זה, דיש משנה במס' ראש השנה דאמר, חרש שוטה וקטן אין מוציין את הרבים ידי חובתן, זה הכלל כל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן. וקשה, דבשלמא אי נימא שהתקיעה היא בכלל המצוה שפיר בעינן דוקא תקיעה מבר חיובא, אבל עי המצוה אינו אלא השמיעה דקול שופר הוי לן למימר דמהני אפילו מקטן כיון שלמעשה שמע קול שופר, א"מ מוכח מזה שהתקיעה הוי ג"כ בכלל המצוה.

אבל יש לדחות דאינו ראייה, דאף דסגי בשמיעה בשמיעה בלבד, מ"מ בעינן שישמע קול השופר מתקיעה של מצוה, והיינו מבר חיובא דוקא. וא"כ הגם שהמצוה הוי דוקא בשמיעה מ"מ צריך שתהא שמיעה זו מתקיעה של בר חיובא כדי שתהא תקיעה של מצוה.

והנה, חציו עבד וחציו בן חורין אינו תוקע לעצמו רק צריך לשמוע מאחר. וקשה, דמאי שנא משאר מצוות שהעבד גופא הוי בר חיובא מצד בן חורין. ולפי מה שאמרנו ניחא, דמצוה של תקיעת שופר אינו בעשיית המצוה, אדרבה הוא יוצא בשמיעת קול השופר מבר חיובא, וחציו עבד וחציו בן חורין אינו בר חיובא לגמרי. משא"כ בשאר מצוות, כגון סוכה, אין כאן דין מוציא רק כל אדם יוצא בקיום עשיית המצוה דהיינו ישיבה בסוכה, אז מדין חציו בן חורין הוא חייב לישיב ויוצא בזה. משא"כ שופר אין כאן עשיית המצוה שהוא חייב מצד חציו בן חורין, רק המצוה הוא לשמוע מבר חיובא, והוא אינו בר חיובא לגמרי.